

EKOTURIZM RIVOJLANISHI

*Tajimirzayev Abbas**Anvarov Zufar**Toshkent kimyo xalqaro universiteti**3-bosqich turizm fakulteti*

Annotatsiya: ushbu maqola ekoturizmni rivojlantirishning ko'p qirrali sohasiga bag'ishlangan bo'lib, uning barqaror turizm amaliyotidagi ahamiyatini o'rganadi. U atrof-muhitni muhofaza qilish, jamoatchilikning ishtiroki, iqtisodiy oqibatlar va mahalliy ekotizimlarga umumiy ta'sirini o'z ichiga olgan turli o'lchovlarni o'rganadi. Adabiyotlarni tahlil qilish, uslubiy yondashuvlar va natijalarni muhokama qilish orqali maqola ekoturizmni rivojlantirishning samarali strategiyalari, muammolari va kelajakdagi istiqbollari to'g'risida tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, barqaror rivojlanish, Tabiatni muhofaza qilish, jamoatchilikni jalb qilish, atrof-muhitga ta'siri, iqtisodiy foyda.

Kirish:

Atrof-muhitni tejaydigan va mahalliy aholi farovonligini yaxshilaydigan tabiiy hududlarga mas'uliyatli sayohat bilan ajralib turadigan ekoturizm an'anaviy turizmga barqaror alternativ sifatida mashhurlikka erishdi. Ushbu kirish qismida kontsepsiya haqida umumiy ma'lumot berilgan bo'lib, uning tabiatni muhofaza qilish harakatlarini targ'ib qilish, jamoatchilik ishtirokini rivojlantirish va ekologik jihatdan sezgir mintaqalarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Adabiyot Tahlili:

Ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha mavjud adabiyotlarni sinchkovlik bilan o'rganish istiqbol va yondashuvlarni ochib beradi. Olimlar ekologik turizmning atrof-muhitga salbiy ta'sirini yumshatish, biologik xilma-xillikni saqlash va daromad olish va salohiyatni oshirish tashabbuslari orqali mahalliy jamoalarning imkoniyatlarini kengaytirish imkoniyatlarini ta'kidladilar. Biroq, haddan tashqari tijoratlashtirish, resurslarning kamayishi va ijtimoiy-madaniy uzilishlar kabi muammolar ham puxta rejalashtirish va boshqarish strategiyalari zarurligini ta'kidlaydi.

Usullari:

Ushbu tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya sifat va miqdoriy yondashuvlarning kombinatsiyasini o'z ichiga oladi. Ma'lumot yig'ish usullariga adabiyotlarni ko'rib chiqish, amaliy tadqiqotlar, so'rovlar va ekoturizm tashabbuslari bilan shug'ullanadigan manfaatdor tomonlar bilan suhbatlar kiradi. Tahlil ekoturizmni rivojlantirish dinamikasi bo'yicha turli xil istiqbollar va tushunchalarni olish uchun birlamchi va

ikkilamchi ma'lumotlar manbalarini o'z ichiga oladi.

Natijalar:

Ekoturizmni rivojlantirish atrof-muhitni muhofaza qilish va mahalliy jamoalarga foyda keltirishga qaratilgan barqaror turizm tajribalarini yaratishni o'z ichiga oladi. Ekoturizmni rivojlantirishning asosiy jihatlari:

1. Tabiatni muhofaza qilish: ekoturizm tabiiy yashash joylari, yovvoyi tabiat va madaniy merosni himoya qilishga qaratilgan. Bu chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligi va yashash joylarini tiklash kabi mas'uliyatli amaliyotlar orqali atrof-muhitga salbiy ta'sirlarni minimallashtirishni o'z ichiga oladi.

2. Jamiyatni jalb qilish: mahalliy jamoalar ekoturizmni rivojlantirishning ajralmas qismidir. Hamjamiyatlarga turizm faoliyatida ishtirok etish imkoniyatini berish ularning iqtisodiy va ijtimoiy foyda olishini ta'minlaydi. Bunga ish bilan ta'minlash, mahalliy korxonalarni qo'llab-quvvatlash va jamiyat a'zolarini qaror qabul qilish jarayonlariga jalb qilish kiradi.

3. Ta'lim va xabardorlik: tashrif buyuruvchilarga tabiatni muhofaza qilish va barqarorlikning ahamiyati to'g'risida ma'lumot berish juda muhimdir. Interpretatsion dasturlar, ekskursiyalar va axborot materiallari ekologik muammolar to'g'risida xabardorlikni oshirishga va sayyohlar orasida mas'uliyatli xatti-harakatlarni targ'ib qilishga yordam beradi.

4. Madaniy merosni saqlash: ekoturizm ko'pincha boy madaniy merosga ega hududlarga tashrif buyurishni o'z ichiga oladi. Mahalliy madaniyatlar, urf-odatlar va tarixiy joylarni hurmat qilish va saqlash, tashrif buyuruvchilar o'rtasida madaniy almashinuv va tushunishni rivojlantirish juda muhimdir.

5. Kam ta'sirli infratuzilma: atrof-muhitga ta'sirini minimallashtiradigan ekologik toza infratuzilmani rivojlantirish barqaror turizm uchun juda muhimdir. Bunga ekologik lojalar, lagerlar va tabiiy muhit bilan uyg'unlashish uchun mo'ljallangan yo'llar, shuningdek, yashil qurilish amaliyotini amalga oshirish va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish kiradi.

6. Normativ asoslar: hukumatlar ekoturizmni rivojlantirishda barqarorlikni ta'minlaydigan va tabiiy va madaniy resurslarni muhofaza qilishni ta'minlaydigan qoidalar va siyosatni o'rnatish orqali hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunga rayonlashtirish qoidalari, atrof-muhitga ta'sirini baholash va turizm faoliyati uchun ruxsatnomalar kirishi mumkin.

7. Monitoring va baholash: muntazam monitoring va baholash ekoturizm tashabbuslarining samaradorligini baholashga va takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashga yordam beradi. Bu kelajakda rejalashtirish va qaror qabul qilish to'g'risida ma'lumot berish uchun tashrif buyuruvchilar soni, atrof-muhit ko'rsatkichlari, jamoat foydalari va iqtisodiy ta'sirlar to'g'risida ma'lumot to'plashni o'z ichiga olishi mumkin.

Umuman olganda, ekoturizmni rivojlantirish mazmunli va barqaror turizm

tajribalarini yaratish uchun atrof-muhitni muhofaza qilish, jamoatchilik ishtiroki va iqtisodiy hayotiylikni muvozanatlashtiradigan yaxlit yondashuvni talab qiladi.

Ekoturizmni rivojlantirish atrof-muhit uchun ham, mahalliy jamoalar uchun ham bir qator afzalliklarni taqdim etadi. Mana ba'zi asosiy afzalliklar:

Tabiiy resurslarni saqlash: ekoturizm mas'uliyatli sayohat amaliyotini targ'ib qilish orqali tabiiy yashash joylari va bioxilma-xillikni saqlashga undaydi. Qo'riqlanadigan hududlar turizmdan daromad olishi mumkin, uni brakonerlikka qarshi choralar, yashash joylarini tiklash va yovvoyi tabiatni kuzatish kabi tabiatni muhofaza qilish harakatlariga qayta investitsiya qilish mumkin.

Jamiyatning imkoniyatlarini kengaytirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish: ekoturizm tabiiy hududlarda va uning atrofida yashovchi mahalliy jamoalar uchun iqtisodiy imkoniyatlar yaratishi mumkin. Bu ko'pincha mahalliy aholining rahbarlik, mehmondo'stlik, hunarmandchilik va turizm bilan bog'liq boshqa tadbirlarda ishtirok etishini o'z ichiga oladi va shu bilan ish o'rinlari va daromad olish imkoniyatlarini yaratadi. Bu daraxt kesish, konchilik yoki barqaror bo'lmagan qishloq xo'jaligi kabi ekologik halokatli faoliyatga bog'liqlikni kamaytirishi mumkin.

Madaniyatni saqlash: ekoturizm ko'pincha mahalliy madaniyat va an'analarni boshdan kechirish va o'rganishni o'z ichiga oladi. Ekoturizm mahalliy bilimlarni, urf-odatlarini va turmush tarzini namoyish etish va qadrlash orqali madaniy merosni saqlashga va turli madaniyatlarga hurmatni rivojlantirishga yordam beradi.

Ta'lim va xabardorlik: ekoturizm ekologik ta'lim va tabiatni muhofaza qilish masalalari to'g'risida xabardorlikni oshirish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin. Ekoturizm saytlariga tashrif buyuruvchilar ko'pincha mahalliy ekotizimlar, yovvoyi tabiat va tabiatni muhofaza qilish muammolari haqida bilib olishadi, tabiatga ko'proq minnatdorchilik bildirishadi va uyga qaytganlaridan keyin ham barqaror xatti-harakatlarni rag'batlantiradilar.

Barqaror amaliyotni targ'ib qilish: ekoturizm chiqindilarni minimallashtirish, suv va energiyani tejash, mahalliy va organik oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash kabi ekologik toza amaliyotlarni targ'ib qiladi. Bu turizmni barqaror rivojlantirish uchun namuna bo'lib xizmat qilishi va atrof-muhitni boshqarishga nisbatan kengroq ijtimoiy munosabatlarga ta'sir qilishi mumkin.

Daromad oqimlarini diversifikatsiya qilish: yagona sohaga (qishloq xo'jaligi yoki baliq ovlash kabi) juda bog'liq bo'lgan jamoalar uchun ekoturizm muqobil daromad manbasini taqdim etishi va shu bilan iqtisodiy tebranishlar va tashqi zarbalarga nisbatan zaiflikni kamaytirishi mumkin.

Kengaytirilgan hayot sifati: ekoturizmdan olinadigan daromad jamoat infratuzilmasi, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa ijtimoiy xizmatlarga sarflanishi mumkin, bu esa ekoturizm yo'nalishlarida yashovchilar uchun umumiy hayot sifatini yaxshilaydi.

Madaniy va tabiiy meros ob'ektlarini saqlash: madaniy va tabiiy meros ob'ektlariga tashrif buyuruvchilarni jalb qilish orqali ekoturizm ularni saqlash, tiklash va muhofaza qilishga hissa qo'shishi, kelajak avlodlar bahramand bo'lishlari uchun ularning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashi mumkin.

Umuman olganda, ekoturizm mas'uliyatli va puxta rejalashtirish bilan amalga oshirilganda, odamlar va sayyoramiz farovonligiga hissa qo'shishi, turizmni rivojlantirish va atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasidagi uyg'un munosabatlarni rivojlantirishi mumkin.

Muhokama:

Muhokama bo'limi barqaror turizm amaliyotining keng doirasidagi topilmalarning oqibatlarini o'rganadi. U atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadlari, ijtimoiy-iqtisodiy foyda va ekoturizmni rivojlantirishda jamoatchilik ishtiroki o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganadi. Bundan tashqari, u muammolarni hal qilish va ekoturizmning ijobiy ta'sirini maksimal darajada oshirish va uning salbiy tashqi ta'sirini minimallashtirish strategiyasini o'rganadi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, ekologik turizmni rivojlantirish ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy omillarni sinchkovlik bilan hisobga olgan holda barqaror rivojlanishning katalizatori sifatida ulkan salohiyatga ega. Uning afzalliklaridan samarali foydalanish uchun kompleks rejalashtirish, manfaatdor tomonlarning hamkorligi va moslashuvchan boshqaruv amaliyoti zarur. Bundan tashqari, doimiy monitoring va baholash turli xil ekologik sharoitlarda ekoturizm tashabbuslarining uzoq muddatli hayotiyli va barqarorligini ta'minlash uchun juda muhimdir.

Ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha kelgusidagi tadqiqotlar jamoatchilik turizmining innovatsion modellarini o'rganishga, tabiatni muhofaza qilish strategiyalarining samaradorligini baholashga va ekoturizmning mezbora jamoalarga uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini baholashga qaratilishi mumkin. Bundan tashqari, turli geografik mintaqalar va madaniy kontekstlar bo'yicha qiyosiy tadqiqotlar eng yaxshi amaliyotlar va barqaror turizmni boshqarish bo'yicha olingan saboqlar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etishi mumkin.

Aslida, ushbu maqola turizm va atrof-muhit o'rtasidagi uyg'un munosabatlarni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi, bunda ekoturizm tabiatni muhofaza qilish, kuchaytirish va adolatli ijtimoiy-iqtisodiy o'sish uchun kanal bo'lib xizmat qiladi. Ekologik yaxlitlikni ijtimoiy-madaniy sezgirlik bilan muvozanatlashtiradigan yaxlit yondashuvni qo'llagan holda, ekoturizm global turizm landshaftida ijobiy o'zgarishlarning o'zgaruvchan kuchi sifatida paydo bo'lishi mumkin.

Adabiyotlar:

- O'zbekiston Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini 2017-2021 yillarda rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi farmoni - Toshkent, 2017
- O'zbekiston Respublikasining «Turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora1tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni, 2017.
- O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirish kontsepsiyasi Ekologiya xabarnomasi 2007 № 6
- Александрова А.Ю. Международный туризм: Учебник-М.:Аспект Пресс, 2002-470 с.
- Ердавлетов С.Р География туризма: история, теория, методы, практика - Алматы. 2000 - 336 с